

Tomáš Svěrák

*8. 8. 1854, Boskovice – †11. 2. 1929, Opava

Tomáš Svěrák se narodil v moravských Boskovicích, absolvoval gymnázium v Brně a poté studoval na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze obory přírodopis, matematika a fyzika. Po skončení studií zahájil pedagogickou dráhu v Praze na městské střední škole a následně pokračoval na státním učitelském ústavu v Brně. Od školního roku 1885/86 až do penze působil na českém gymnáziu v Opavě jako profesor svých oborů a v letech 1916–1918 též jako jeho ředitel (Gebauer 2006). Zajímal se o celou přírodu na Opavsku, ale především se věnoval botanice. Dokonale prozkoumal květenu širšího okolí Opavy a zčásti i Hrubého Jeseníku (Duda 1964). Dále se zapsal do historie také například tím, že zřídil botanickou zahradu a své studenty vedl nejen ke sběru herbářových položek, nýbrž také hmyzu a minerálů. Na Tomáše Svěráka měl v tomto ohledu

pravděpodobně vliv profesor přírodopisu Gustav Braun, další z významných botaniků a plzeňský rodák působící na opavské reálce do roku 1894. Svěrák svůj vědecký zájem věnoval především botanickým výzkumům, které většinou publikoval ve Věstníku Matice opavské a v Opavském týdeníku. Kromě studia květeny Opavska podnikl například také studijní cestu k italským břehům Středozemního moře.

Podrobněji se o jeho vědeckých pracích dozvídáme z článku Památce Tomáše Svěráka (V. F. 1949). Ve svých prvních člancích popisoval například „Léčivé zeliny na Opavsku“ (Svěrák 1901), nebo podal „Příspěvky ku květeně okolí Opavského“ (Svěrák 1904). Konkrétněji se zabýval například také mechorosty popsány ve článku „Mechy listnaté na Opavsku“ (Svěrák 1905), či trávami, které popsal ve dvou člancích pojmenovaných shodně „Naše traviny“ (Svěrák 1907, 1908). Své botanické znalosti uplatňoval také při popisování rostlin ze svých častých toulek po Opavsku, kdy si všímal širšího okolí v člancích „Květena našich dědin“ (Svěrák 1909), „Libosady panské na Opavsku“ (Svěrák 1913) a „Soupis rostlin cévnatých z okolí Opavy“ (Svěrák 1917). Přímo v rámci

Soupis rostlin cévnatých z okolí Opavy.

Nastiňuje obraz květeny, jaký jsem na četných pochůzkách za milými dítkami květeny v okolí blízkém i vzdálenějším shledal, pokládám náčrt ten za skrovný příspěvek ku poznání naší milé slezské vlasti.

O předmětu tom s dostatek již psáno a to pery vybranými. Polívka a Formánek všimli si důkladně zdejších poměrů rostlinných. Professor Urban podává v Kořínkově díle „Morava a Slezsko“ seznam slezské květeny. Fiek vydal ve Vratislavi květenu obojího Slezska. Než co ve světě stálým?

Močály, bažiny se vysušují, pastviny ořou, lesy se kácují; milým rostlinkám jest opouštět jejich rodnou kolébku a na jejich místo obchod, průmysl usazuje obyvatele nové.

Z druhé strany seznamují nás zmínění rostlinozpytci příliš povšechně s bydlíštěm rostlinky: ve Slezsku, kolem Opavy a p. a konečně mnohých zajímavých nalezišť posud nepovšimnuto. — A tak nastávají horlivému sběrateli různé potíže.

Pojednav v dřívějších letech v různých spisech*) o některých skupinách rostlinných podávám na základě tom a hojných pozorování soupis květeny, jakou jsem skutečně našel a pro níž doklady v herbári gymnasiálním uloženy jsou.

*) Léčivé byliny na Opavsku. Věstník Matice Opavské 1901.

Příspěvky ku květeně okolí Opavského. Ibidem 1904.

Vycházka botanická do parku Opavského. Výr. zpráva c. k. česk. gymnasia v Opavě 1906.

Naše traviny. Věstník Matice Opavské 1907, 1908.

Květena našich osad. Ibidem 1909.

O některých vzácnějších rostlinách okolí Opavy. Ibidem 1910.

Poslové jara. Slezský Věstník 1911, č. 16, 17, 18.

1

Obr. 1. Titulní list z práce Soupis rostlin cévnatých z okolí Opavy, kterou T. Svěrák publikoval ve Věstníku Matice Opavské v roce 1917. – Foto Knihovna Slezského zemského muzea

Opavy se hlouběji věnoval například květeně zdejších parků (Svěrák 1906a), hřbitova (Svěrák 1911) a také ulic (Svěrák 1921a). Mezi další zajímavé práce můžeme zařadit i jeho článek o opavském alpinu (Svěrák 1906b), či „O některých zajímavých přistěhovalcích z květeny opavské“ (Svěrák 1910). Kromě botanických prací uveřejnil také článek „Některé příspěvky ku geologickým poměrům na Opavsku“ (Svěrák 1903) a v letech 1911–1920 sledoval a zaznamenal teplotní poměry Opavy (Svěrák 1921b). Své postřehy ze zmiňované studijní cesty do Itálie uveřejnil v článku „Cesta ku břehům moře Středozemního“ (Svěrák 1911). V Opavském týdeníku pod čarou publikoval četné nabádavé články o odborném vzdělání rolníků, o hospodářských a lesnických školkách, o škodlivém hmyzu, o šetření ptactva, o koření. Obdobné hospodářské články mu vycházely i ve Věstníku hospodářském v Boskovicích (V. F. 1949).

Obr. 2. Herbářový list sněženky podsněžníku (*Galanthus nivalis*), leg. T. Svěrák, 1894, Slavkovský háj, lisovaná rostlina na papíře (Slezské zemské muzeum, botanická podsbírka, inv. č. 6 598). – Foto Oddělení fotodokumentace a digitalizace Slezského zemského muzea

Sám Svěrák byl nejvýš šetrný a skromný, zvyklý spoléhat pouze na sebe, nabádal ke svornosti, sebedůvěře, k píli a pracovitosti (V. F. 1949). Pochován je na městském hřbitově v Opavě, jeho hrob se nachází ve skupině 2, III. řadě, pod číslem 25.

Svěrákovy bohaté a pečlivé floristické sběry utrpěly ve Slezském zemském muzeu za 2. světové války značnou újmu, jeho odkaz, především pak Soupis rostlin cévnatých z okolí Opavy (Svěrák 1917), je však dodnes nedocenitelným informačním zdrojem o místní květeně.

LUKÁŠ ČÍHAL

Použité zdroje

- Duda J. [ed.] (1964): 150 let Slezského muzea v Opavě 1814–1964. – Krajské nakladatelství v Ostravě, Ostrava.
- Gebauer J. (2006): Svěrák Tomáš [online]. – URL: <https://www.opava-city.cz/cz/mesto-urad/o-meste/osobnosti/prirodovedci/sverak-tomas.html> (navštíveno 19. 10. 2021).
- Svěrák T. (1901): Léčivé zeliny na Opavsku. – Věstník Matice Opavské 9: 14–24.
- Svěrák T. (1903): Některé příspěvky ku geologickým poměrům na Opavsku. – Věstník Matice Opavské 11: 80–85.
- Svěrák T. (1904): Příspěvky ku květeně okolí Opavského. – Věstník Matice Opavské 12: 22–27.
- Svěrák T. (1905): Mechy listnaté na Opavsku. – Věstník Matice Opavské 13: 49–60.
- Svěrák T. (1906a): Botanická vycházka do sadu opavského, parkem zvaného. – In: XXIII. Program c. k. státního gymnasia s vyučovací řečí českou: 3–28, C. k. státní gymnasium s vyučovací řečí českou v Opavě, Opava.
- Svěrák T. (1906b): Opavské Alpinum. – Věstník Matice Opavské 14: 62–65.
- Svěrák T. (1907): Naše traviny. – Věstník Matice Opavské 15: 109–112.
- Svěrák T. (1908): Naše traviny. – Věstník Matice Opavské 16: 23–31.
- Svěrák T. (1909): Květena našich dědin. – Věstník Matice Opavské 17: 67–78.
- Svěrák T. (1910): O některých zajímavých přistěhovalcích z květeny opavské. – Věstník Matice Opavské 18: 47–50.
- Svěrák T. (1911): Cesta ku břehům moře Středozevního. – In: XXVIII. Program c. k. státního gymnasia s českou řečí vyučovací v Opavě: 3–35, C. k. státní gymnasium s českou řečí vyučovací, Opava.
- Svěrák T. (1911): Květena opavského hřbitova. – Věstník Matice Opavské 19: 40–45.
- Svěrák T. (1913): Libosady panské na Opavsku. – Věstník Matice Opavské 21: 58–65.
- Svěrák T. (1917): Soupis rostlin cévnatých z okolí Opavy. – Věstník Matice Opavské 23: 24–58.
- Svěrák T. (1921a): Květena ulic Opavských. – Věstník Matice Opavské 26–27: 50–54.
- Svěrák T. (1921b): Poměry tepelné města Opavy v letech 1911–1920. – Věstník Matice Opavské 26–27: Příloha.
- V. F. [= Fícek V.] (1949): Památce Tomáše Svěráka. – Přírodovědecký sborník Ostravského kraje 10: 175–176.